

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI

OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

3-2025
PEDAGOGIKA

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

B.Sh.Shermuhhammadov, B.Q.Qurbonova Dual ta'lim tizimi oliy ta'limda: xalqaro tajribalar, samaradorlik va O'zbekiston konteksti	6
Л.К.Орынбаева, У.С.Марчибаева, Е.К.Сейсенбеков Актуальность программ повышения квалификации в формировании компетентностей педагога Казахстана	12
Н.Ю.Костюнина, С.У.Бичурина Неблагополучная семья как фактор девиантной виктимности.....	17
O.N.Fozilova, Sh.S.Rayimova Bola shaxsi rivojlanishida muloqotning o'rni	22
A.S.Toshmatov The role of self-efficacy in teaching foreign languages to improve writing skills.....	25
G.Sh.Latipova Malaka oshirish tizimi tinglovchilarining shaxsiy-kreativ salohiyatini rivojlantirishning metodologik asoslari	31
Sh.D.Iskanderova Fundamentals of pedagogical training: instructional strategies for early learners	38
I.M.Saidov Chaqiriqqacha harbiy ta'lim yo'nalishi o'qituvchilarida ijtimoiy-madaniy faollikni shakllantirishning tamoyillari hamda uning tarkibiy qismlari.....	43
Н.Ш.Абдуллаева Characteristics and evolution of middle English language.....	48
M.A.G'ofurova Bo'lajak o'qituvchilarning professional rivojlantirish texnologiyalari.....	54
N.F.Yigitaliyeva Pediatriya ishi yo'nalishi talabalariga ingliz tilini o'qitishda simulyatsiyalar orqali kasbiy ko'nikmalarini rivojlantirish texnologiyasi	59
T.T.Shoymardonov Oliy ta'lim pedagog kadrlarining raqamli kompetentligini rivojlantirish tajribasi: tahliliy yondashuv	63
S.M.Abdullayev Fanlararo hamkorlik asosida bo'lajak musiqa ta'limi o'qituvchilarining kognitiv kompetentligini rivojlantirish masalalari.....	69
D.O.Djalilova Bo'lajak musiqa ta'limi o'qituvchilarining germeneytik kompetentsiyasini rivojlantirishning metodologik jihatlarini	73
D.I.Gulamova Evfemizmlarning o'rganilish tarixi.....	77
B.T.Jumayeva Gender yondashuv asosida ijtimoiy kompetentlikni shakllantirishning ijtimoiy-pedagogik asoslari	81
A.R.Saydullayeva, K.L.Ro'ziyeva Bo'lajak pedagoglarda inklyuziv kompetentlikni rivojlantirishning nazariy metodologik asoslari.....	81
A.R.Saydullayeva, M.E.Nabiyeva Zararli odatlarga qarshi pedagogik immunitet tushunchasi va uning ahamiyati.	89
G'.R.Israilov Integrativ yondashuv asosida bo'lajak pedagoglarning antikorrupsion kompetentligini rivojlantirishning tizimli-funksional modeli	93
A.X.Karimov Oliy tibbiy ta'lim tizimini modernizatsiyalashning nazariy jihatlarini	97
М.Н.Насритдинова Инновационная артпедагогика как ресурс развития художественно-творческой компетентности у будущих педагогов в цифровую эпоху.....	100

UO'K: 378.014.15

**BO'LAJAK MUSIQA TA'LIMI O'QITUVCHILARINING GERMENEVTIK
KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING METODOLOGIK JIHLTLARI****МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ ГЕРМЕНЕВТИЧЕСКОЙ
КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МУЗЫКИ****METHODOLOGICAL ASPECTS OF DEVELOPING HERMENEUTIC COMPETENCE OF
FUTURE MUSIC TEACHERS****Djalilova Dilnozaxon Obidjonovna**

Andijon davlat pedagogika instituti mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya

Maqolada bo'lajak musiqa ta'limi o'qituvchilarining germevntik kompetentsiyasini rivojlantirishning nazariy jihatlarini, bo'lajak musiqa ta'limi o'qituvchilarining germevntik kompetentsiyasini rivojlantirish metodikasi, bo'lajak musiqa o'qituvchilarining germevntik kompetentsiyasini rivojlantirish samaradorligi tahlil qilingan. Shuningdek, uning bugungi kundagi zarurati hamda pedagogik dolzarbliligi, o'qituvchilarining germevntik kompetentligini rivojlantirish jarayoniga tayyorlashdagi ustuvor vazifalar, bo'lajak musiqa ta'limi o'qituvchilarining germevntik kompetentsiyasini rivojlantirishning metodologik asoslari yoritilgan.

Аннотация

В статье анализируются теоретические аспекты формирования герменевтической компетентности будущих учителей музыкального образования, методика формирования герменевтической компетентности будущих учителей музыкального образования, эффективность формирования герменевтической компетентности будущих учителей музыки. Подчеркивается ее современная необходимость и педагогическая значимость, приоритетные задачи в подготовке педагогов к процессу формирования герменевтической компетентности, методические основы формирования герменевтической компетентности у будущих учителей музыкального образования.

Abstract

The article examines the theoretical and methodological foundations for developing the hermeneutic competence of future music teachers. It explores effective strategies and approaches for fostering this competence and evaluates the outcomes of its implementation. The study emphasizes the current necessity and pedagogical relevance of hermeneutic competence in teacher education, outlines priority tasks for preparing future teachers in this area, and presents practical insights into interdisciplinary integration within music pedagogy.

Kalit so'zlar: pedagog, kasbiy kompetentlik, klassifikatsiya, takomillashtirish, kompetensiya, germevntik kompetentlik, musiqa ta'limi, musiqa pedagogikasi.

Ключевые слова: учитель, профессиональная компетентность, классификация, совершенствование, компетентность, герменевтическая компетентность, музыкальное образование, музыкальная педагогика.

Key words: teacher, professional competence, classification, improvement, competence, hermeneutic competence, music education, music pedagogy.

KIRISH

Dunyoda bugungi kundagi ta'limning rivojlanish bosqichida o'qitish metodlari, vositalarini va tashkil etish shakllarini takomillashtirish zarurati yanada kuchaymoqda. Shuning uchun mutaxassislar tayyorlash, xususan, yangi davrga mos o'quv-metodik va ilmiy adabiyotlar yaratish va ularni ta'lim jarayoniga tatbiq etish, o'quv muassasalarini zamonaviy pedagogik kommunikatsiya vositalari bilan ta'minlash, ta'lim sifatini oshirishga alohida e'tibor qaratish zarur. Shu kesimda zamonaviy musiqa ta'limining keng qamrovli va chuqur ilmiy-metodik poydevorini ishlab chiqish jiddiy masalalardan bo'lib qolmoqda. Professional musiqachi uchun germevntik kompetentsiyani rivojlantirish alohida ahamiyatga ega bo'lib qolmoqda.

PEDAGOGIKA

Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasida ham bo'lajak kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish, shu asosda kadrlarning "mehnat bozorida raqobatbardoshligini oshirish, pedagog kadrlarning germevntik kompetentligini rivojlantirish orqali ta'lim jarayonini samaradorligini oshirish", talabalar, xususan, bo'lajak musiqa o'qituvchilarining germevntik kompetentligini rivojlantirish va mazkur vazifalarni amalga oshirishda oliy ta'lim tizimining funksiyalarini xalqaro va milliy talablardan kelib chiqqan holda tadqiq qilib borish dolzarb masalalardan biri sifatida belgilangan.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Germevntik yondashuv N.A.Berdyaev, A.F.Losev, V.S.Solovyov, G.G.Shpet, P.A.Florenskiy, F.Shleyermaxer, V.Diltey, M.Xaydegger, X.G.Gadamer, P.Rikourlarning gumanistik falsafasiga asoslanadi. Musiqa pedagogikasida germevntik yondashuvni nazariy asoslashni izlashda umumiy va musiqiy pedagogikaga oid quyidagi olimlarning ishlar muhim rol o'ynadi: E.B.Abdullina, L.A.Belyaeva, A.F.Zakirova, D.B.Kabalevskiy, M.G.Yanovskaya, M.D.Kornouxova, V.G. Rajnikova va boshqalar.

Bo'lajak musiqa o'qituvchilarining pedagogik faolligi va kompetentligini rivojlantirish kabi masalalar tadqiq etilgan bo'lsada, bo'lajak musiqa o'qituvchilarining germevntik kompetensiyasini rivojlantirish yaxlit tarzda tadqiq etilmagan. Bu esa, ularda germevntik kompetensiyani rivojlantirish texnologiyalarini ishlab chiqishni taqozo etadi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

XX asrda germevntika hayotiy ahamiyatga ega bo'lgan savollar, matnning ekzistensial ma'nosi, matnning hayotiylikni aniq belgilaydigan, unga murojaat qilish, uni shaxs - o'quvchi va yoki tarjimon tomonidan tushunish zarurati bilan qiziqadi. Shunday qilib, germevntika ekzistensial ma'nolarni anglashning asosiy muammosi sifatida hal qiluvchi falsafa sohasiga aylanadi, ularning kategoriyalari tushunish, fol ochish, germevntik doira, tarixiy qayta qurish, talqin qilish va boshqalarga aylanadi, ular o'z navbatida falsafa kategoriyalariga aylanadi. Matn endi matndan tashqari voqelik bilan birga shifrlanishi kerak bo'lgan ma'nolar tarmog'i emas, balki oxir-oqibatda tushunishga erishish, ya'ni Gadamerning fikricha, matnning ma'nosi tushuniladi.

M.Xaydegger va G.G.Gadamerning tushunishida germevntika borliq hodisalari va uning mazmunini izohlashning asosiy tamoyilidir. "Shu bilan birga, XX asrda germevntika nafaqat aniq bir nazariya yoki fanga aylandi - bu haqiqatga falsafiy yondashuv tamoyiliga aylandi".

Shuni ta'kidlash kerakki, o'z mohiyatiga ko'ra matn inson tomonidan yaratilgan har qanday asar - adabiy, musiqiy, tasviriy va hokazolarni talqin qilinishidir.

Yuqoridagi qoidalar har qanday matn tilini, shu jumladan musiqani o'rganishga germevntik yondashuvni qo'llashning o'ziga xos imkoniyatlarini ochib beradi, bunda o'ziga xos tamoyillarni hisobga olgan holda – matnni va muallifning niyatini to'g'ri tushunish, germevntik doira metodologiyasidan foydalanish, matnni yaratish shartlarini tarixiy qayta qurish (ulardan kelib chiqadigan urf-odatlar va noto'g'ri qarashlar). Musiqada bu matnni bilvosita idrok etuvchi muallif (bastakor), ijrochi (tarjimon), tinglovchining tarjimon orqali birgalikda ijod qilishidir. Matnni germevntik tadqiq qilishda ma'noni anglash yoki anglash san'ati muallifning obrazli dunyosiga ko'nikish, kirib borish, uni germevntik doiraga mos tahlil va sintez qilish, matn ichiga kirib borish orqali amalga oshiriladi. matnning mavjudligi va yaratilishining tarixiy xususiyatlari, turli nashrlar va nashrlarni o'rganish, mualliflik huquqi tahrirlari va kotiblarning xatolari, nashriyotlarning o'zboshimchaliklari yoki ularning qobiliyatsizligi. Matn bilan bunday ishlash natijasida uning chuqur ma'nosini tushunish va muallifning niyatini tarjimon tomonidan tinglovchi, o'quvchi va tomoshabinga adekvat tarjima qilish paydo bo'ladi. Shubhasiz, tadqiqot strategiyalarini tushunishni tanlash butunlay matnning o'ziga xos xususiyatlariga va tadqiqot maqsadlariga bog'liq. Agar pedagogik tadqiqot kuzatish, eksperiment, gipoteza qurish, natijalarni tekshirish usullarini tanlashni talab qilsa, ijrochilik san'ati empatiyani, tasvirga ko'nikishni, bajarilayotgan narsaning ma'nosini tushunishni, muallifning ma'naviy olamiga kirib borishni talab qiladi va ijrochi eng muhimi, tinglovchi, tomoshabin, keyin u murojaat qilganlar bor.

Har qanday kognitiv faoliyat matnning ma'nosini tushunishga qaratilgan bo'lib, tadqiqot strategiyasining maqsad va vazifalarini belgilaydigan ko'p darajali oldingi tuzilishga asoslanadi. Talqin tanlashda an'analar, hokimiyatlar, haqiqiy va yolg'on xurofotlar ta'siri katta rol o'ynaydi.

Zamonaviy germevntika, tanqidiy munosabat bilan bog'liq bo'lgan xurofotlar va hokimiyatga ishonish, matnni idrok etishda muqarrar va ijobiy va salbiy bo'lishi mumkin, deb hisoblaydi, bu holda asosiy narsa tarjimonning mustaqil, individual pozitsiyasidir, garchi avtoritet bo'lsa ham va an'analar matnni tushunish uchun ob'ektiv mavjud shartlardir.

Madaniyati, yoshi va geografik joylashuvi bir xil odamlar bir-birini osongina tushunishadi. Ma'no va talqin qilish tamoyillari nutqqa birinchi urinishlar paytida bolalik davrida belgilanadi. Bola ulg'ayganida, talqin qilish tamoyillari unga shunchalik tanish bo'lib qolganki, u ularni sezmaydi yoki tushinmaydi. Ammo tarjimon o'zi talqin qilmoqchi bo'lgan asar yaratuvchisidan madaniy, geografik va tarixiy jihatdan uzoqlashtirilsa, talqin qilish qiyinlashadi. Tarixiy, madaniy va geografik farqlar qanchalik katta bo'lsa, talqin qilish shunchalik qiyinlashadi.

Yuqorida aytilganlarga asoslanib, biz matnni tushunish, talqin qilish va to'g'ri talqin qilishga hissa qo'shadigan yoki to'sqinlik qiladigan tarkibiy qismlar, mavjudlik elementlari quyidagilardan iborat degan xulosaga kelishimiz mumkin:

1. Tarjimon duch keladigan eng aniq farq muallifning tilidir. Til belgilar tizimi, matn yaratuvchisining fikrlari shifrlangan kod bo'lganligi sababli, tushunish qiyinligi tarjimon tomonidan muallif matnining semantik tomonini dekodlashning aniqligidir.

2. Avloddan-avlodga o'tib kelayotgan madaniyat, urf-odatlar, urf-odatlar vaqt o'tishi bilan deformatsiyaga uchrab, o'zgarib boradi, ko'pincha boshqa madaniyat vakillari u yoqda tursin, hatto vatandoshlar uchun ham tushunarsiz bo'lib qoladi. Xorijiy madaniy ta'sirlar ba'zan matnni tanib bo'lmaz darajada o'zgartiradi.

3. Tarjimon matnni tushunishi uchun matnning kelib chiqish joyi va uning geografiyasi ham zarur. Mahalliy rangni hisobga olish matnni tushunish va talqin qilishning aniqligi nuqtai nazaridan muhim komponent hisoblanadi.

4. Matn yaratilishining tarixiy davri, albatta, uning paydo bo'lishi bilan bog'liq voqealarni aks ettiradi, shuning uchun matnni tushunishning muhim tarkibiy qismi uning tarixidir.

Bu ma'noda germevntikaning maqsadi tarjimonga bu bo'shliqlar ustidan ko'prik qurish qobiliyatini berish deb hisoblash mumkin.

"Tilda, shu jumladan musiqa tilida fikrni to'liq ifodalashning mumkin emasligi to'g'risida"gi tushunchaning mavjudligi bir qator mualliflarning fikriga ko'ra, albatta xulosaga olib keladi (Y.D.Aramonova, V.G.Kuznetsov, LY.Kurkina, S.M.Filippov), bu: 1) tilda ifodalanmaydigan ma'nolar tilda ifodalanganlarga qaraganda ancha ko'p, ya'ni gaplar, bo'shliqlar va bo'shliqlarni o'rganish kerak, chunki ular to'ldirilmagan til sohasini ifodalaydi; 2) gaplarning semantik mazmunini belgilovchi muallif o'z ijodi bilan madaniyatning semantik maydonini shakllantiradi; 3) an'ana, germevntikaga ko'ra, afsona bo'lib, madaniyatning semantik mazmunini keyingi avlodga yetkazish vositasi bo'lib xizmat qiladi; 4) madaniyatdan tug'ilgan ma'nolar va an'analar bilan tasdiqlangan ramzlar - hamma uchun yagona va bir xil asos, haqiqatga yagona yo'lni ko'rsatadigan donolik. Shuning uchun an'ana buyuk va inkor etib bo'lmaydigan kuchga ega.

Germevntika deganda ko'pincha matnni sharhlash san'ati (texnikasi) tushuniladi. Biroq, undan foydalanish zarurati faqat murojaatning ma'nosi adresatga tushunarli bo'lmaganda paydo bo'ladi.

Matnning germevntik talqini matn mazmuni va unda aks ettirilgan voqealarni ma'lum bir tarixiy davrda hukm qilish imkonini beradigan tarixiy, iqtisodiy va siyosiy bilimlarni talab qiladi.

XULOSA

Shunday qilib, hozirgi vaqtda germevntika matn muallifi, o'quvchi, ijrochi-tarjimon va tinglovchi-iste'molchi o'rtasida o'rnatilgan tushunishning uslubiy asosidir. Bu matn, xususan, musiqiy matnning zamonaviy tarjimonining an'ana va zamonaviylik, tarix va dunyoqarash o'rtasidagi bog'liqlikni o'rnatish uchun asosdir. XXI asr XX asrdan musiqa ta'limini modernizatsiya qilish usullari va vositalari sifatida qabul qilingan ta'limning bir qator samarali, samarali yondashuvlari va tendentsiyalarini meros qilib oldi. Ularning samaradorligini sinab ko'rish zamonaviy musiqa ta'limining barcha darajadagi - maktabgacha ta'limdan tortib to oliy ta'limgacha bo'lgan asosiy vazifalaridan biridir. Bu yondashuvlarning barchasi musiqa pedagogikasida, jumladan, umumiy pedagogik jarayonga kiritilgan va uning rivojlanish vektorlarini belgilab bergan. Pedagogikaning ob'ekti pedagogik jarayonga kiritilgan hodisalar bilan pedagogik o'zaro ta'sir bo'lganligi sababli "u o'qitishning hamkorlikdagi faoliyatini o'rganadi - o'qitish, o'qitish va tarbiyalash

PEDAGOGIKA

usullari, ta'lim mazmuni va uni o'qitish faoliyatiga kiritish usullari", keyin musiqa pedagogikasi uchun musiqa o'qitish jarayonida pedagogik o'zaro ta'sirlarni o'rganish dolzarb ahamiyatga ega.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Barrom F. Putting creativity to work en Sternberg, RJ (ed.) The Nature of Creativity / – ReinoUnido: Cambridge University, 1988.
2. Simonton D.K. Creativity: Cognitive, developmental, personal and social aspects // American Psychologist. – 2000. – Vol. 55. – P. 151-158.
3. Sternberg R.J. Handbook of creativity. New York: Cambridge University Press. – 1999. – 216 p.
4. Закирова А.Ф. Теоретические основы педагогической герменевтики: монография / А.Ф.Закирова. - Тюмень: Тюменский государственный университет, 2001. - 152 с.
5. Зимняя И.А. Ключевые компетенции - новая парадигма результата образования / И.А.Зимняя / / Высшее образование сегодня. - 2003. - № 5. - С. 3 4 -4 2.
6. Ларионова Г.А. Компетенции в профессиональной подготовке студентов вуза: монография / Г.А.Ларионова. - Челябинск, 2004. - 528 с.
7. Селевко Г. Компетентности и их классификация / Г.Селевко // Народное образование. - 2004. - № 4 - С. 138-143.
8. Фомичёва И.Г. Философия образования: некоторые подходы к проблеме / И.Г.Фомичёва. - Новосибирск: Изд-во СО РАН, 2004. - 242 с.